Towards Modern Slavic Studies

Karolina Pospiszil-Hofmańska

KULTURY W DIALOGU

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

[K. Pospiszil-Hofmańska], licencja: CC BY-NC-ND 4.0 (link do: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Katowice 2022

Wykład + konwersatorium, 15 spotkań x 90 minut (2x45 min.)

Model pracy: hybrydowy

SPIS TREŚCI

1. KULTURA I DIALOG – WPROWADZENIE DO ZAJĘĆ, KONWERSATORIUM 4
2. KULTURA, DIALOG, KOMUNIKACJA – WYKŁAD 6
3. WYMIARY KULTUR – WYKŁAD 8
4. WYMIARY KULTUR – KONWERSATORIUM 11
5. WIELOKULTUROWE SPOŁECZEŃSTWA – ETNOCENTRYZM, RELATYWIZM KULTUROWY, STEREOTYPY I UPRZEDZENIA – WYKŁAD 13
6. WIELOKULTUROWE SPOŁECZEŃSTWA – ETNOCENTRYZM, RELATYWIZM KULTUROWY, STEREOTYPY I UPRZEDZENIA – KONWERSATORIUM 15
7. TRANSKULTUROWOŚĆ, TRANSNARODOWOŚĆ, HYBRYDY KULTUROWE – WYKŁAD 18
8. TRANSKULTUROWOŚĆ, TRANSNARODOWOŚĆ, HYBRYDY KULTUROWE – KONWERSATORIUM 21
9. BARIERY I BŁĘDY W DIALOGU KULTUR - WYKŁAD 24
10. BARIERY I BŁĘDY W DIALOGU KULTUR - KONWERSATORIUM 28
11. KULTURY ORGANIZACYJNE – DIALOG KULTUR W BIZNESIE - WYKŁAD 30
12. KULTURY ORGANIZACYJNE – DIALOG KULTUR W BIZNESIE - KONWERSATORIUM 32
13. DIALOG KULTUR W REKLAMIE I MARKETINGU - WYKŁAD 34
14. DIALOG KULTUR W REKLAMIE I MARKETINGU - KONWERSATORIUM 37
INFORMACJE 39
LITERATURA 39

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

1. KULTURA I DIALOG – WPROWADZENIE DO ZAJĘĆ, KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest kultura? Czym jest dialog? Gdzie szukać definicji? Czy można spojrzeć na własną kulturę z zewnątrz? Co może przeszkadzać w dialogu między kulturami?	
2. Wprowadzenie	Informacje organizacyjne, przedstawienie wybranych definicji kultury i dialogu, wprowadzenie do dyskusji (zagajenie prowadzącego).	15-20
3. Główna aktywność	Rozmowa studentów wokół zagadnień przedstawionych przez prowadzącego, np. Czy łatwo zdefiniować kulturę i dialog? Kim najpierw jestem (na podstawie autoidentyfikacji studentów)? Co mnie określa? Co przeszkadza mi w dialogu z innymi kulturami? Gdzie nigdy bym nie chciał żyć/mieszkać/wyjechać? Dlaczego? (dyskusja plenarna, swoboda, moderowana przez prowadzącego)	40-50
4. Zakończenie zajęć	Wybranie 2-3 najlepszych wg studentów definicji kultury i dialogu. Autorefleksja – uprzedzenia, stereotypy – Czy myślę, że jakaś grupa etniczna ma określone cechy? Czy nie chciałbym mieszkać w jakimś kraju/regionie, ponieważ nie odpowiadają mi panujące tam zasady? Czy ważne są dla mnie cechy zewnętrzne innych ludzi, jak kolor skóry, sposób ubierania się, stosowanie określonych perfum itp.. (zdanie sobie sprawy, jak bardzo kultura wpływa na postrzeganie świata).	20-30
5. Następne kroki	Zapoznanie się wszystkich studentów z notatkami/mapą myśli, zapoznanie się z materiałami przygotowanymi na kolejne konwersatorium (dot. wymiarów kultur - ok. 2-3 tyg. na zapoznanie się z tekstem/tekstami). Prowadzący prosi o pobieżne przejrzenie tekstów i postawienie do nich pytań roboczych (część metody czytania wg 5 kroków). Do wyboru: Hall E.T., *Poza kulturą;* .Hofstede G., *Culture's Consequences…;* Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury organizacji…;* Mikułowski-Pomorski J., *Komunikacja międzykulturowa…;* Reynolds S., Valentine D.,	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Komunikacja międzykulturowa...; Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe...;* Trompenaars F., Hampden-Turner Ch., *Siedem wymiarów kultury...* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]	
6. Potrzebne materiały	Flipboard / tablica z kilkoma podstawowymi definicjami kultury i dialogu (przygotowana przez prowadzącego), udostępniona studentom w trakcie wykładu i modyfikowana przez nich.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). Do przygotowania materiałów na tablicę można wykorzystać [pełne opisy – zob. Zbiorcza bibliografia]: Definicje zamieszczone w Obserwatorium Żywej Kultury: http://ozkultura.pl/wpis/1384/6 , http://ozkultura.pl/wpis/10597/16 , http://ozkultura.pl/wpis/3907/1, http://ozkultura.pl/wpis/112/5 , http://ozkultura.pl/node/2094; Hall E.T., *Kultura jest komunikacją*, w: tegoż, *Bezgłośny język...*, s. 58–74; Hańderek J., *Pojęcia i definicje kultury*..., https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/33173; Rykiel Z., *Identyfikacja i tożsamość kulturowa w różnych skalach przestrzennych...;* Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe...;* Tylikowska A., *Psychologia dialogu*, https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/143014/edition/134279/content; Vařeka J., *Kulturní hranice a národní identita*..., https://www.jstor.org/stable/42639446?seq=1; Winiarski M., *Dialog i jego konteksty społeczno-edukacyjne*, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-77cfe796-328a-4145-880d-c1f47ab5a679	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

2. KULTURA, DIALOG, KOMUNIKACJA – WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest kultura? Jak nabywamy kulturę? Czym jest komunikacja? Czym jest dialog? Kulturowe uwarunkowania komunikacji. Poszerzenie wiedzy z pierwszego spotkania, zapoznanie z innymi definicjami kultury i dialogu, przedstawienie podstawowych informacji dot. komunikacji międzykulturowej. Omówienie problemu szoku kulturowego.	
2. Wprowadzenie	Podsumowanie ustaleń z pierwszych zajęć, przypomnienie uznanych za najważniejsze definicji, przypomnienie ustaleń studentów dot. autoidentyfikacji.	10
3. Główna aktywność	Wykład (metoda podawcza) – prezentacja wybranych przez wykładowcę definicji kultury (np. Giddens, Mead, Szopski, Hańderek) i dialogu (z perspektywy psychologii). Pokazanie, że dialog – komunikacja to proces uwarunkowany kulturowo i vice versa (np. za E.T. Hallem i/lub Szopskim). Omówienie sposobu nabywania kultury (akulturacja/inkulturacja) oraz 10 podstaw dla kultury (PSP – podstawowe systemy przekazu, Primary Message Systems) wg E.T. Halla. Krótkie przedstawienie, czym jest komunikacja międzykulturowa (Hall, Szopski) oraz wyjaśnienie jej związków z szokiem kulturowym (omówienie krzywej W np. za Szopskim). Omówienie niektórych przyczyn szoku kulturowego (teoria niepokoju i niepewności (Gudykunst, Kim, Hammer).	60
4. Zakończenie zajęć	Komunikacja i kultura/dialog są ze sobą nierozerwalnie związane, warunkują się wzajemnie. Ze względu na uwarunkowania kulturowe i indywidualne cechy człowieka dialog międzykulturowy może nie nastręczać trudności, ale też spotkanie z inną kulturą może być przyczyną szoku kulturowego. Wnioski studentów, pytania – np. Czy kiedykolwiek przeżyłeś szok kulturowy? Jak się wtedy czułeś? Jak reagujesz, gdy ktoś nie przestrzega norm twojej kultury? Jak myślisz, od kiedy (od którego roku życia) wiesz, co jest uznawane za dopuszczalne, a co za niedopuszczalne w twojej kulturze?	20
5. Następne kroki	Zapoznanie się wszystkich studentów z notatkami/mapą myśli z wykładu, zapoznanie się z materiałami przygotowanymi na konwersatorium (dot. wymiarów kultur) – zob. pkt. 5, scen. 1. Prowadzący prosi o dokładne	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	przeczytanie tekstów i streszczenie poszczególnych części/akapitów lub wypisanie z nich słów-kluczy (część metody czytania wg 5 kroków).	
6. Potrzebne materiały	Flipboard / tablica ze słowami-kluczami przygotowana przez prowadzącego i uzupełniana o dodatkowe znaczenia/definicje przez studentów. Na tablicy powinny się znaleźć pojęcia i definicje jak: kultura, komunikacja, dialog, szok kulturowy, akulturacja, komunikacja międzykulturowa, ewentualnie grafiki z nimi związane (np. schemat komunikacji Jakobsona, krzywe szoku kulturowego, zdjęcia przedstawicieli skrajnie odmiennych kultur).	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). O akulturacji dodatkowo np.: Mead G.H., *Umysł, osobowość i społeczeństwo*...; Nikitorowicz J., *Tożsamość wobec dylematów generowania dziedzictwa kulturowego...*, http://ejournals.eu/sj/index.php/PR/article/viewFile/503/488. O szoku kulturowym dodatkowo np.: Grzymała-Moszczyńska J., *Psychologiczne aspekty powrotów z emigracji – przegląd teoretyczny...*, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-060c85db-920d-4322-a297-6bfedbad7408; Hofstede G., Hofstede G.J., *Kultury i organizacje...*, s. 336–339; Mumford D.B., *The Measurement of Culture Shock...*, https://www.researchgate.net/publication/13712147_The_measurement_of_culture_shock; Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe...*, s. 128-132. Teoria niepewności i niepokoju, np.: Griffin E., *Anxiety/Uncertainty Management Theory of William Gudykunst...*, http://www.afirstlook.com/docs/anxietyuncertainty.pdf; Gudykunst W., Kim Y.Y., *Komunikowanie się z obcymi...;* Yoshitake M., *Anxiety/Uncertainty Management (AUM) Theory...* http://web.uri.edu/iaics/files/13-Masaki-Yoshitake.pdf. [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

3. WYMIARY KULTUR – WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym się różnią kultury między sobą? Na co zwracamy uwagę? Dlaczego występują problemy w dialogu z innymi kulturami? Przedstawienie typologii wymiarów kultury i ich omówienie z odwołaniami do przykładów z życia i/lub literatury.	
2. Wprowadzenie	Krótkie przypomnienie definicji z poprzedniego wykładu, wyjaśnienie, że za niepowodzeniami w dialogu międzykulturowym mogą stać różnice wynikające z wymiarów kultur (i ich nieznajomości), podanie krótkiej definicji wymiarów kultur; przytoczenie nazwisk najważniejszych badaczy wymiarów kultur, ich prac oraz kontekstu, w jakim powstały (przede wszystkim związki z dyplomacją i biznesem).	15
3. Główna aktywność	Ogólne omówienie wymiarów kultur wraz z przykładami (kultury "narodowe" i "regionalne"): 1) stosunek do zasad (zasady a stosunki międzyludzkie): uniwersalizm a partykularyzm; 2) stosunek do jednostki i grupy (rola i waga jednostki a rola i waga grupy): indywidualizm a kolektywizm; 3) stosunek do emocji (sposób okazywania uczuć): powściągliwość a emocjonalność; 4) sposób widzenia świata, myślenia o nim, budowania relacji: wycinkowość a całościowość 5) sposób widzenia świata, myślenia o nim, budowania komunikatów: niskokontekstowość a wysokokontekstowość; 6) stosunek do zajmowanej pozycji oraz sposób jej zdobycia: osiąganie statusu a przypisywanie statusu; 7) stosunek do nierówności społecznych: kultury hierarchiczne i demokratyczne; 8) stosunek do płci i ról z nimi związanych: męskość i kobiecość; 9) stosunek do zmian i nieprzewidzianych zdarzeń: unikanie niepewności; 10) podejście do czasu, myślenie o czasie: czas linearny, czas elastyczny, czas cykliczny. Wybór kilku wymiarów do szczegółowej analizy (propozycja, żeby nadrzędnie traktować indywidualizm – kolektywizm oraz uniwersalizm – partykularyzm) wraz z przykładami z historii/ życia / kultury, np. rola jednostki w danych	60

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	kulturach, waga poświęcenia dla dobra grupy, sposoby przeżywania żałoby, opiekuńczość państwa, kwestie statusu, nierówności płci itp. Wskazanie pożądanych przez dane kultury zachowań werbalnych i niewerbalnych, dopuszczalnych tematów, tematów tabu.	
4. Zakończenie zajęć	Aby dobrze zrozumieć przedstawicieli innej kultury, należy choć trochę ją poznać i wiedzieć, że normy społeczne różnią się w zależności od kultur. Wymiary kultur nie są sztywnymi konstruktami, ale pomagają w poruszaniu się w wielokulturowym świecie. Mało która kultura w pełni pasuje do opisu danego wymiaru. Istnieje wiele kultur „wielowymiarowych" lub z pogranicza, jak np. kultura polska czy czeska. Wnioski studentów, pytania, np. Jak scharakteryzowałbyś kulturę polską/ czeską/ macedońską? Co wydaje się najtrudniejsze do zrozumienia (zwykle – czas cykliczny)? Propozycje studentów – wybór wymiarów kultur do opracowania w ramach konwersatorium.	15
5. Następne kroki	Zapoznanie się wszystkich studentów z notatkami/mapą myśli z wykładu; powtórzenie treści (przejrzenie przygotowanych wcześniej streszczeń) tekstów, które wykładowca przekazał studentom po wprowadzającym konwersatorium (5. krok metody czytania wg 5 kroków).	
6. Potrzebne materiały	Flipboard / tablica ze słowami-kluczami przygotowana przez prowadzącego i uzupełniana o dodatkowe znaczenia/definicje przez studentów. Powinny się na niej znaleźć wypisane wymiary kultur (bez rozwinięć i definicji), nazwiska badaczy, grafiki przedstawiające wybrane problemy (do późniejszego opisu przez studentów, np. zdjęcie przekazywania sobie wizytówek przez Japończyków).	
7. Uwagi	Wymiary kultury to określone wzorce zachowania, myślenia, a nawet odczuwania uwarunkowane przez daną kulturę i dla niej specyficzne, tzn. odróżniające członków tej kultury od innych kultur. Tworząc to pojęcie, Geert Hofstede bazował na danych zebranych w latach 70. XX wieku, kiedy to przeanalizował ponad 100 tys. ankiet pracowników (menedżerów średniego stopnia) IBM pochodzących z 80 krajów. Wyniki swojej pracy opublikował w 1984 roku (G. Hofstede, *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*, Thousand Oaks 1984).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Do ważnych badaczy tego tematu, zwracających uwagę na różnice między kulturami, ale niekoniecznie używających pojęcia „wymiary kultury" należą także m.in.: E.T. Hall, M. Minkov, S. Reynolds, D. Valentine, F. Trompenaars, Ch. Hampden-Turner. Przy oprac. zajęć można skorzystać np. z: Hall E.T., *Poza kulturą…;* Hofstede G., *Culture's Consequences…;* Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury organizacji…;* Mikułowski-Pomorski J., *Komunikacja międzykulturowa…;* Reynolds S., Valentine D., *Komunikacja międzykulturowa…*; Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe…;* Trompenaars F., Hampden-Turner Ch., *Siedem wymiarów kultury…* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. WYMIARY KULTUR – KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym się różnią kultury między sobą? Na co zwracamy uwagę? Dlaczego występują problemy w dialogu z innymi kulturami? Omówienie typowych problemów na przykładzie tekstów kultury i doświadczeń własnych studentów	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie najważniejszych pojęć z wykładu. Poproszenie studentów o przedstawienie analiz własnych kultur (charakterystyka wg wymiarów kultur).	20-25
3. Główna aktywność	Praca w grupach 1 – symulacja z elementami dramy: podział grupy na parzystą liczę grup, przedstawienie każdej z grup opisu nieistniejącej kultury kolektywnej (lub innej) wraz z twierdzeniami prawdopodobnie budzącymi sprzeciw części studentów (np. zakaz edukacji kobiet, silny patriarchat itp.) oraz kultury indywidualistycznej (lub innej) w podobny sposób (np. brak powszechnej służby zdrowia, nieingerowanie państwa w przemoc domową) – kultury te powinny być możliwie w jak największej opozycji; grupy mają opowiedzieć o przypisanej im kulturze, scharakteryzować wg wymiarów kultur, a następnie negocjować między sobą sposób współpracy międzynarodowej (np. w ramach przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu / humanitarnemu). Praca w grupach 2 – symulacja z elementami dramy: dodanie do ww. opisów charakterystyki zachowań werbalnych i niewerbalnych charakterystycznych dla danej kultury (np. ciągłe odwoływanie się do boga, brak szacunku dla osób młodszych i na niższych stanowiskach, punktualność jako wyraz szacunku). Powrót do wcześniejszych negocjacji, prośba, by studenci szanowali inność drugiej kultury i starali się ją uwzględnić w czasie rozmowy.	45-50
4. Zakończenie zajęć	Wnioski studentów dot. problemów w negocjacjach. Wybór cech zmyślonych kultur, które bliskie są znanym ich kulturom świata (np. elementy moralności muzułmańskiej czy katolickiej).	10-15

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Zwrócenie uwagi na konieczność podjęcia próby zrozumienia innej kultury.	
5. Następne kroki	Podział studentów na 3 grupy, każda grupa ma za zadanie zapoznać z frag. bądź całością wybranych tekstów literackich (na kolejne konwersatorium - 2 tyg. na poznanie tekstów) – wg uznania prowadzącego: Andrić I., *Konsulowie ich cesarskich mości…;* Andruchowycz J., Stasiuk A., *Moja Europa: dwa eseje o Europie zwanej Środkową*…; Filip O., *Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy…;* Kiš D., *Ogród, popiół…;* Lachmann P., *Wywołane z pamięci…;* Magris C., *Dunaj…;* Miłosz C., *Dolina Issy…* / Miłosz C., *Rodzinna Europa*…; Selimović M., *Twierdza*…; Stempowski J., *W dolinie Dniestru…;* Tokarczuk O., *Księgi jakubowe*…; Tulli M., *Skaza…* (dobry punkt wyjścia do rozmowy o migracji). [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia] Podczas lektury studenci powinni zwrócić uwagę na przedstawienie opisywanych społeczności, ich stosunku do obcych oraz na to, jak budowane jest poczucie "bycia u siebie" / "swojskości" - można przygotować dla studentów tablice wirtualne z hasłami wywoławczymi, które studenci będą uzupełniać w trakcie lektury.	
6. Potrzebne materiały	Przygotowane przez wykładowcę opisy nieistniejących i skrajnie różnych kultur: 1. zestaw: opis ogólny, 2. Zestaw: opis zachowań werbalnych i niewerbalnych akceptowanych w danych kulturach. Flipboard/tablica z wykładu dot. wymiarów kultur.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). Ewentualnie zamiast lektur na konwersatorium "Wielokulturowe społeczeństwa" – filmy fabularne/dokumentalne (oprac. dla studentów - jak przy lekturach) - do wyboru: *Kafarnaum*, reż. N. Labaki, 2018; *Młody Ahmed*, reż. J.P. Dardenne, L. Dardenne, 2019; *Niebieskoocy*, reż. B. Verhaag, 1996; *Niewidoczni*, reż. S. Frears, 2002; *Obcy na mojej kanapie*, reż. G. Brzozowski, 2017; *Polowanie na króliki*, reż. P. Noyce, 2002; *Underground*, reż. E. Kusturica, 1995; *Wojny domowe*, reż. D. O'Donnel, 1996.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. WIELOKULTUROWE SPOŁECZEŃSTWA – ETNOCENTRYZM, RELATYWIZM KULTUROWY, STEREOTYPY I UPRZEDZENIA – WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest społeczeństwo wielokulturowe? Jak do migrantów/przybyszów odnoszą się kultury przyjmujące? Jakie postawy dominują? Czym są: etnocentryzm i relatywizm kulturowy? Jak na stosunek do innych kultur wpływają stereotypy i uprzedzenia? Zapoznanie studentów z najważniejszymi pojęciami i skłonienie ich do analizy znanych ich społeczeństw.	
2. Wprowadzenie	Krótkie przypomnienie wagi różnic kulturowych i konieczności wzajemnego poznania kultur.	5-10
3. Główna aktywność	Wyjaśnienie pojęć: wielokulturowość, etnocentryzm, relatywizm kulturowy, stereotyp i uprzedzenie. W ramach rozwinięcia – otwartość na inne kultury zależna od stopnia etnocentryzmu i relatywizmu kult. (wraz z przykładami, jak tzw. baby talk); pokazanie, jak stereotypy wpływają na postrzeganie świata i innych ludzi (urzędnik, ale miły, ładna i do tego mądra), omówienie uniwersalności uprzedzeń (Teun A. van Dijk) wraz z przykładami (najlepiej z aktualnej publicystyki). Wskazanie najważniejszych problemów zw. z wielokulturowością. W odniesieniu do kultur rodzimych/bliskich - frag. reportaży dot. sytuacji mniejszości etnicznych/ kulturowych / narodowych w Polsce, Czechach i w Macedonii (np. *Warszawiacy* w reż. Anny Gajewskiej o mniejszości wietnamskiej – wspólny temat z Czechami, oprac. np. Fridingerová T., *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*, Praha 2014) – lub – omówienie (jako studium przypadku) kwestii wielokulturowości wybranego miejsca/miejsc, jak np. Białystok (Kącki M., *Białystok. Biała siła, czarna pamięć*, Wołowiec 2015).	60
4. Zakończenie zajęć	Stosunek do innych kultur warunkowany jest przez stopień etnocentryzmu/relatywizmu kulturowego oraz obecne w danej kulturze i dot. danej jednostki stereotypy i uprzedzenia. Wnioski studentów, dyskusja dot. przedstawionego materiału.	20
5. Następne kroki	Zapoznanie się studentów z mapą myśli z wykładu.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Dalsze zapoznawanie się z przydzielonymi studentom tekstami lit. zadanymi po konwersatorium „wymiary kultur". Poproszenie studentów o zrobienie notatek/zaznaczenie frag. dot. etnocentryzmu, uprzedzeń i stereotypów i przygotowanie tablic/plakatów z nimi.	
6. Potrzebne materiały	Flipboard / tablica ze słowami-kluczami przygotowana przez prowadzącego i uzupełniana o dodatkowe znaczenia/definicje przez studentów. Powinny się na niej znaleźć pojęcia: wielokulturowość, etnocentryzm, relatywizm kulturowy (wraz ze skalą otwartości), uprzedzenia, stereotypy, przykłady tychże, np. baby talk, walka o zasoby, etnofaulizmy itp.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). Wybór tekstów dot. problematyki poruszanej na wykładzie [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]: Allport G., *The Nature of Prejudice*...; Booth K., *Strategy and Ethnocentrism...;* Dijk T. van, *Communicating Racism...;* Dijk T. van, *Elite Discourse and Racism*...; Golka M., *Imiona wielokulturowości*...; Hofstede G., Hofstede G.J., *Wstęp: zasady gry społecznej*, w: tychże, *Kultury i organizacje...,* s. 19-20; Kułakowska M., *Wieloznaczność wielokulturowości,* w: *Kwestie narodowościowe...*, s. 135–143; Lévi-Strauss C., Eribon D., *Z bliska i z oddali...*; Lippmann W., *Public Opinion...,* https://www.collier.sts.vt.edu/5314/lippmannpublicop.pdf; Macrae N., Stangor Ch., Hewstone M., *Stereotypy i uprzedzenia...;* Mucha J., *Wielokulturowość etniczna i nieetniczna,* w: tegoż, *Oblicza etniczności...*, s. 51-62; Nelson T.D., *Psychologia uprzedzeń*...; Ratajczak M., *Podróż ku międzykulturowości*..., s. 211-212; Sumner W.G., *Folkways. A Study of the Sociological Importance of Usages*..., http://www.gutenberg.org/ebooks/24253; Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe...*, s. 71-72; Sztompka P., *Socjologia...,* s. 244-245; Tambor J., *Stereotyp i prototyp...*, http://www.postscriptum.us.edu.pl/wp-content/uploads/2019/01/2-Tambor.pdf.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. WIELOKULTUROWE SPOŁECZEŃSTWA – ETNOCENTRYZM, RELATYWIZM KULTUROWY, STEREOTYPY I UPRZEDZENIA – KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest społeczeństwo wielokulturowe? Jak do migrantów/przybyszów odnoszą się kultury przyjmujące? Jakie postawy dominują? Czym są: etnocentryzm i relatywizm kulturowy? Jak na stosunek do innych kultur wpływają stereotypy i uprzedzenia? Skłonienie studentów do rozpoznania i analizy różnych typów wielokulturowości oraz zachowań zw. z różnymi stopniami etnocentryzmu i relatywizmu kulturowego, a także do rozpoznania i analizy stereotypów i uprzedzeń.	
2. Wprowadzenie	Krótkie przypomnienie najważniejszych pojęć z wykładu, przywołanie wspólnych wniosków (z dyskusji).	10
3. Główna aktywność	1. Przedstawienie przez grupy przeanalizowanych przez nie tekstów lit. - ogólny zarys fabuły / tematyki – prezentacja w ramach panelu ekspertów, każda grupa wybiera po 1 przedstawicielu. 2. Krótka, moderowana przez prowadzącego dyskusja plenarna o podobieństwach /różnicach między omawianymi utworami. 3. Omówienie przez grupy, jak w analizowanych tekstach lit. przedstawiono opisywane społeczności, ich stosunek do obcych oraz na to, jak budowane jest poczucie "bycia u siebie" / "swojskości" - prezentacja w ramach panelu ekspertów, każda grupa wybiera po 1 przedstawicielu (innym niż w pkt. 1). 4. Krótka, moderowana przez prowadzącego, dyskusja plenarna o podobieństwach/ różnicach. 5. Przedstawienie przez grupy frag. tekstów (w formie np. plansz/kart z cytatami). Poproszenie studentów o pokazanie tablic/plakatów z frag. dot. etnocentryzmu, uprzedzeń i stereotypów. 6. Dyskusja plenarna moderowana przez prowadzącego. Przykładowe pytania robocze: Jak oceniacie przedstawione społeczności? Co byście zmienili? Co czuliście, czytając dane teksty? Czy w jakiś sposób Was dotknęły? (elementy lektury afektywnej).	70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Kwestie wielokulturowości dotyczą każdej społeczności, choć w różnym stopniu. Zwartość grupy i pewien stopień etnocentryzmu są konieczne do przetrwania grupy, ale łatwo mogą przerodzić się w ksenofobię i postawy zamknięte. Społeczności pograniczne i/lub o wyraźnym charakterze wielokulturowym wytworzyły mechanizmy radzenia sobie w takim środowisku, co widać w analizowanych tekstach (tutaj miejsce na odwołanie się do tekstów lit., wskazanie określonych mechanizmów). Jeśli czas pozwoli – wskazanie na pewne podobieństwa narracji (np. nagromadzenie nazw własnych, zwłaszcza toponimów, określone budowane opozycji "my" - "oni" itp.).	10
5. Następne kroki	Podział studentów na grupy 3-osobowe, każdy członek grupy powinien przeczytać inny tekst (po jednym do wyboru) dot. danego zagadnienia. Prośba o czytanie ukierunkowane na następujące zagadnienia: a) definicja transkulturowości, przykłady transkulturowości: Křížová M., *Transkulturace: možnosti využití a rozšíření konceptu…* https://www.jstor.org/stable/42640143; Welsch W., *Transkulturowość…;* Welsch W., *Transculurality…*, http://www.westreadseast.info/PDF/Readings/Welsch_Transculturality.pdf; b) terminy pokrewne / bliskie transkulturowości (np. transkulturacja, wielokulturowość, interkulturowość): Benessaieh A., *Multiculturalism, Interculturality, Transculturality*, https://www.jstor.org/stable/j.ctt1ch78hd.4?seq=1#metadata_info_tab_contents; Romanowska J., *Transkulturowość czy transkulturacja…* , https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/25383/romanowska_transkulturowosc_czy_transkulturacja.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Zeidler-Janiszewska A., *Między wielokulturowością a transkulturowością…*, https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/6._anna_zeidler-janiszewska_-_miedzy_wielokulturowoscia_a_transkulturowoscia.pdf ; Bauman Z., *O tarapatach tożsamości w ciasnym świecie…*, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25.pdf.; c) tożsamość transkulturowa i jej przykłady:	60-120

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Rewers E., *Transkulturowość czy glokalność…*, https://bazhum.muzhp.pl/media//files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65.pdf; Suárez-Orozco C., *Formulating Identity in a Globalized World*…; Welsch W., *Tożsamość w epoce globalizacji…* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]	
6. Potrzebne materiały	Do wyboru: Andrić I., *Konsulowie ich cesarskich mości…;* Andruchowycz J., Stasiuk A., *Moja Europa: dwa eseje o Europie zwanej Środkową*…; Filip O., *Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy…;* Kiš D., *Ogród, popiół…;* Lachmann P., *Wywołane z pamięci…;* Magris C., *Dunaj…;* Miłosz C., *Dolina Issy…* / Miłosz C., *Rodzinna Europa*…; Selimović M., *Twierdza*…; Stempowski J., *W dolinie Dniestru…;* Tokarczuk O., *Księgi jakubowe*…; Tulli M., *Skaza…* (dobry punkt wyjścia do rozmowy o migracji). [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia] Podczas lektury studenci powinni zwrócić uwagę na przedstawienie opisywanych społeczności, ich stosunku do obcych oraz na to, jak budowane jest poczucie „bycia u siebie" / „swojskości" – można przygotować dla studentów tablice wirtualne z hasłami wywoławczymi, które studenci będą uzupełniać w trakcie lektury.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

7. TRANSKULTUROWOŚĆ, TRANSNARODOWOŚĆ, HYBRYDY KULTUROWE – WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co znaczy "być pomiędzy"? Czym jest granica? Czym jest narodowość? Czym są formy pośrednie / hybrydyczne? Jak często można spotkać takie formy pośrednie we współczesnym świecie? Czym jest transkulturowość?	
2. Wprowadzenie	Zwrócenie uwagi na to, że pojęcia transkulturowość i transnarodowość bywają mylone z wielokulturowością. Wyjaśnienie, że człon trans- oznacza, że mamy do czynienia ze specyficznym połączeniem kultur czy tożsamości narodowych, hybrydą, której nie można łatwo podzielić na składające się na nią elementy. Wyjaśnienie, że w tym przypadku tworzy się "trzecia kultura" czy „trzecia tożsamość", ze swoimi wartościami, rytuałami itp., co może budzić sprzeciw przedstawicieli kultur „składowych", widzących w ich połączeniu zaprzeczenie czystości czy specyfiki danej kultury.	10-15
3. Główna aktywność	Wyjaśnienie pojęć transkulturowość i transnarodowość (definicje), a także odniesienie się do zbliżonych pojęć transkulturalizmu, transkulturacji. Przywołanie istotnych w tym kontekście starszych teorii, jak np. przekonanie Herdera, że kultury narodowe są monolityczne i zamknięte. Zwrócenie uwagi, że nawet kultury narodowe są mieszanką mniejszych kultur lokalnych. Przywołanie najważniejszych teoretyków, jak F. Ortiz, W. Welsh, M.Epstein. Np.: Pojęcia transnarodowość i transkulturowość początkowo pojawiły się w naukach społecznych, z czasem jednak zaadaptowane zostały także przez studia postkolonialne, kulturo- i literaturoznawstwo. Początkowo zajmowali się nimi przede wszystkim uczeni zajmujący się problematyką globalizacji i postkolonializmu, stosując je przede jako narzędzie opisu badanej rzeczywistości, do analizy doświadczeń migracji, mniejszości etnicznych i kulturowych (diaspor), deterytorializacji, hybrydyzacji, kreolizacji kultur itp. Definicji transnarodowości jest wiele, najczęściej jednak pojawiają się definicje dość pojemne, obejmujące nie tylko wspólnoty migranckie (jak na początku rozwoju	60-65

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	badań transnarodowych), ale także wszystko, co można nazwać „paranarodowym" czy „pozanarodowym", a więc także różnego typu „wielokultury" mniejsze. Kultura rozpatrywana w perspektywie transnarodowej jest wynikiem wymieszania i/lub zderzenia kultur, języków narodów, religii, zakorzenienia w więcej niż jednej tradycji. Jest tworzona jakby „poza narodem" czy „mimo narodu", często też wielojęzyczna (jako język w tym kontekście rozpatruje się także dialekty czy języki skreolizowane). W badaniach nad transnarodowością głównym punktem odniesienia jest przede wszystkim relacja między narodowym a nienarodowym oraz globalnym a lokalnym, zwykle relacja napięta i wertykalna, mało zniuansowana, oscylująca wokół różnego rodzaju konfliktów. Taka transnarodowość może się stać (F.Lionnet i S.Shih) kolejnym zawłaszczającym dyskursem. Nieco inne spojrzenie oferują teorie transkulturowości, rozwijane początkowo przez Fernando Ortiza (od 1940), następnie m.in. przez rosyjskich kulturologów, W. Welscha, M. Epsteina czy M.L. Pratt – akcentują one raczej wzajemne wpływy kultur, nawet jeśli ich relacje są asymetryczne, nie skupiając się jednak w takim stopniu jak studia postkolonialne czy teorie transnarodowości na etniczności czy na binarnych opozycjach (hegemon – subaltern, dominant – zdominowany, narodowe – nienarodowe itd.). Transkulturowość można rozumieć – za Pratt – jako produkt stref kontaktu międzykulturowego, wynik transnarodowości, wielojęzyczności i doświadczeń związanych z szeroko rozumianą nierównowagą sił w danej strefie. Jednak płodniejsze poznawczo wydają się ustalenia D.Hoerdera czy Espteina, którzy za transkulturowość uważają sposób życia w większej liczbie kultur czy na skrzyżowaniu. Takie pojmowanie transkulturowości pozwala skupić się na wielopłaszczyznowym łączeniu się, „zlewaniu", ale niekoniecznie wymieszaniu się czy rozpłynięciu w sobie, danych kultur (confluence), budowaniu wzajemnego szacunku, głębszemu zrozumieniu samych siebie – zamiast na podkreślaniu konfliktów, barier czy granic. Następnie: 1. Omówienie jednej lub dwóch koncepcji wcześniejszych / pobocznych (można wybrać np. transkulturację Ortiza). 2. Przywołanie i omówienie (jako studium przypadku) przykładów transkulturowości - można odwołać się np. do znanych już studentom tekstów z konwersatorium dot. wielokulturowości (każdy z tekstów w jakimś stopniu dot.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	także pograniczności, transkulturowości i hybrydyczności) lub do zjawisk znanych im z historii czy z wydarzeń bieżących.	
4. Zakończenie zajęć	Trudno znaleźć kulturę monolityczną i "czystą", bez "obcych wpływów" (można się odwołać do ustaleń z zajęć dot. wymiarów kultur), większość kultur świata uwikłana jest w relacje podrzędności i nadrzędności, których odzwierciedlenie można znaleźć nie tylko w tekstach kultury, ale także w samookreśleniu (można przywołać kwestie autostereotypów). Odpowiedzenie na pytania studentów, wyjaśnienie ew. niejasności.	10-15
5. Następne kroki	Zapoznanie się studentów z mapą myśli z wykładu. Dalsze zapoznawanie się studentów z wybranymi tekstami - przypomnienie o przydzielonych tekstach (otrzymanych po konwersatorium „wielokulturowe społeczeństwa").	60-120
6. Potrzebne materiały	Flipboard/tablica wirtualna ze słowami-kluczami, cytatami z najważniejszych tekstów oraz nazwiskami badaczy, która będzie uzupełniania przez studentów podczas wykładu (ma być rodzajem mapy myśli). Na tablicy powinny się znaleźć następujące pojęcia (część jest już znana studentom): transkulturowość, transkulturalizm, wielokulturowość, tożsamość, pogranicze, hybryda kulturowa.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

8. TRANSKULTUROWOŚĆ, TRANSNARODOWOŚĆ, HYBRYDY KULTUROWE – KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co znaczy "być pomiędzy"? Czym jest granica? Czym jest narodowość? Czym są formy pośrednie / hybrydyczne? Jak często można spotkać takie formy pośrednie we współczesnym świecie? Czym jest transkulturowość?	
2. Wprowadzenie	Wyświetlenie mapy myśli z wykładu, przypomnienie najważniejszych pojęć. Poproszenie studentów o podział na grupy według tematu, o którym czytali: a) definicja transkulturowości, przykłady transkulturowości, b) terminy pokrewne / bliskie transkulturowości (np. transkulturacja, wielokulturowość, interkulturowość), c) tożsamość transkulturowa i jej przykłady.	10
3. Główna aktywność	Praca w grupach (metoda układanki – jigsaw) Etap I: studenci tworzą "grupy eksperckie" dot. wyżej wymienionych zagadnień, każda z grup we własnym zakresie (przy pomocy wykładowcy) wykonuje zadanie: a) tworzy definicję transkulturowości wraz z jej przykładami, b) wybiera i definiuje (krótko) dwa terminy pokrewne / bliskie transkulturowości, c) charakteryzuje tożsamość transkulturową, wszystkie grupy zastanawiają się także, jak swoją wiedzę przekazać innym studentom. Etap II: studenci wracają do grup "macierzystych", w których znajduje się po jednej osobie oprac. dane zagadnienie, studenci wzajemnie się uczą (tłumaczą, czym jest dane zjawisko, jak można je rozumieć, co jest wg nich najważniejsze). Dyskusja plenarna moderowana przez prowadzącego, pytania robocze - np. Czym dla Ciebie jest transkulturowość? Czy możesz na podstawie dyskusji w grupach określić, czym są hybrydy kulturowe? Czy znasz jakąś kulturę pogranicza? Czy znasz jakiś język/etnolekt/dialekt, który mógłbyś określić jako "transkulturowy", "hybrydyczny" bądź "pograniczny"?	etap I ok. 20 min. etap II ok. 30 min. dyskusja ok. 10 min.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Studenci wybierają najważniejsze wg nich kwestie zw. z transkulturowością, pograniczem i hybrydami kulturowymi. Podają własne przykłady/propozycje tekstów kultury obrazujące ww kwestie. Podsumowanie prowadzącego (koniecznie – wskazanie, jak trudne jest definiowanie pojęć we współczesnej humanistyce).	20
5. Następne kroki	Zadanie dla studentów na kolejne konwersatorium: znalezienie opisów konfliktów i/lub kryzysów związanych z błędami w dialogu kultur. Prośba, żeby studenci zaufali swojej intuicji i nie szukali teoretycznych tekstów dot. błędów w komunikacji międzykulturowej, mogą się jednak opierać na zdobytej już wiedzy.	30-120
6. Potrzebne materiały	Mapa myśli z wykładu. Teksty – w zależności od przydzielenia do danej grupy (wybrać jeden tekst do zagadnienia): a) definicja transkulturowości, przykłady transkulturowości: Křížová M., *Transkulturace: možnosti využití a rozšíření konceptu…* https://www.jstor.org/stable/42640143; Welsch W., *Transkulturowość…;* Welsch W., *Transculurality…*, http://www.westreadseast.info/PDF/Readings/Welsch_Transculturality.pdf; b) terminy pokrewne / bliskie transkulturowości (np. transkulturacja, wielokulturowość, interkulturowość): Benessaieh A., *Multiculturalism, Interculturality, Transculturality*, https://www.jstor.org/stable/j.ctt1ch78hd.4?seq=1#metadata_info_tab_contents; Romanowska J., *Transkulturowość czy transkulturacja…* , https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/25383/romanowska_transkulturowosc_czy_transkulturacja.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Zeidler-Janiszewska A., *Między wielokulturowością a transkulturowością…*, https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/6._anna_zeidler-janiszewska_-_miedzy_wielokulturowoscia_a_transkulturowoscia.pdf ; Bauman Z., *O tarapatach tożsamości w ciasnym świecie…*, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25.pdf.;	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	c) tożsamość transkulturowa i jej przykłady: Rewers E., *Transkulturowość czy glokalność...,* https://bazhum.muzhp.pl/media//files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65.pdf; Suárez-Orozco C., *Formulating Identity in a Globalized World*...; Welsch W., *Tożsamość w epoce globalizacji...* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

9. BARIERY I BŁĘDY W DIALOGU KULTUR - WYKŁAD		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co przeszkadza w efektywnym dialogu kultur? O czym należy pamiętać? Jak radzić sobie z odczuwanymi i/lub napotykanymi barierami w kontaktach z innymi kulturami?	
2. Wprowadzenie	Wszystkie kultury świata łączą pewne zachowania czy przekonania, co zostało udowodnione przez badaczy, którzy odkryli tzw. uniwersalia kulturowe (podać kilka przykładów), mimo to bardzo często spotykamy się z przeszkodami w dialogu kultur, które mogą wynikać z uwarunkowań fizycznych, najczęściej jednak ich podłoże jest kulturowe.	5-10
3. Główna aktywność	Omówienie najważniejszych barier i błędów w dialogu kultur, np.: a) zbyt wysoki poziom etnocentryzmu i zbyt niski poziom relatywizmu kulturowego (przypomnienie pojęcia, przykłady błędów zw. z etnocentryzmem), b) myślenie stereotypowe oraz uprzedzenia (przypomnienie pojęć, przykłady błędów zw. z ww.); c) niewiedza dot. wymiaru/wymiarów kultury interlokutora (odwołanie do znanych już studentom pojęć, przykłady); d) zbyt wysoki poziom niepewności i/lub niepokoju (teoria Gudykunsta i Kim), f) brak wystarczającej wiedzy o drugiej kulturze (w tym o jej zróżnicowaniu regionalnym czy klasowym, przykłady); g) brak odpowiedniej znajomości języka drugiej kultury, a także brak wiedzy dot. mowy niewerbalnej charakterystycznej dla danej kultury (przykłady), h) kategoryzacja (przykłady); i) błędy atrybucji (np. podstawowy błąd atrybucji, egotyzm atrybucyjny, efekt złudnej wyjątkowości, efekt pewności wstecznej, efekt halo/aureoli, efekt pierwszeństwa, efekt świeżości); j) lęk międzygrupowy (wyjaśnienie pojęcia, przykłady), l) szok kulturowy (przypomnienie pojęcia, przykłady); ł) brak zaistnienia obustronnej intencji komunikacyjnej (przykłady np. dot. orientacji kulturowej George'a A. Bordena); m) nieodpowiednia kompetencja kulturowa któregoś bądź wszystkich rozmówców (przykłady np. dot. orientacji kulturowej George'a A. Bordena); n) niezgodne, nieadekwatne, prowadzące do konfliktu systemy wartości kultur interlokutorów (przykłady np. dot. orientacji kulturowej George'a A. Bordena); o) nieznajomość stylu poznawczego drugiej kultury lub niemożność jego zrozumienia (przykłady np. dot. orientacji kulturowej George'a A. Bordena); r)	60-70

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	projekcja podobieństwa kognitywnego; s) typowe dla innych rodzajów komunikowania się np. szumy komunikacyjne, „brudna dwunastka" Thomasa Gordona. Odpowiednia wiedza i umiejętności, a także określony poziom niepewności i niepokoju, pozwalają na zbudowanie szerokich kompetencji międzykulturowych, do których zalicza się m.in. samoświadomość, uważność, elastyczność, umiejętności społeczne, umiejętności budowania komunikatu i odpowiedniego reagowania na interakcję, adaptację psychologiczna (m.in. radzenie sobie ze stresem, frustracją, poczuciem wyobcowania, wieloznacznością), świadomość kulturową (m.in. znajomość wartości, norm czy obyczajów społecznych), zmniejszenie poziomu etnocentryzmu, umiejętność efektywnego uczenia się na podstawie uczestnictwa w zdarzeniach komunikacyjnych oraz na podstawie obserwacji, wiedzę socjokulturową (znajomość wartości społecznych, konwencji, obyczajów, w tym religijnych, znajomość realiów oraz warunków życia codziennego), wrażliwość interkulturową (świadomość, że kultury postrzegają się wzajemnie przez własny pryzmat), zdolność bycia „pośrednikiem kulturowym", umiejętność dobierania odpowiednich strategii komunikacyjnych w interakcji z przedstawicielem innej kultury; umiejętność rozwiązywania nieporozumień międzykulturowych oraz zawieszenia/ przezwyciężenia uprzedzeń i stereotypów. Omówienie wybranych błędów, a także kompetencji międzykulturowych powinno być poparte przykładami możliwie bliskimi studentom (np. błędy w komunikacji z zagranicznymi studentami).	
4. Zakończenie zajęć	Aby popełniać jak najmniej błędów w dialogu z interlokutorami z innej kultury należy rozwijać swoje kompetencje międzykulturowe oraz mieć świadomość własnych (w tym kulturowych) ograniczeń. Dyskusja plenarna – uwagi i pytania studentów.	10-15
5. Następne kroki	Zapoznanie się z mapą myśli z wykładu. Przypomnienie o zadaniu (zad. po konwersatorium o transkulturowości). Poprosić studentów, by przygotowali prezentacje (metoda dowolna) dot. wybranych przez nich sytuacji. W prezentacji powinny zostać ujęte następujące punkty: 1) krótki opis sytuacji (co? gdzie? kiedy? kto brał udział?), 2) na czym wg studenta polega konflikt, jakie błędy popełniono (nie ma konieczności odwoływania się do naukowej terminologii), 3) propozycja alternatywnego rozwiązania.	30-120

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. Potrzebne materiały	Filboard/tablica wirtualna ze słowami-kluczami, cytatami i/lub grafikami, którą studenci będą uzupełniać w trakcie wykładu. Na tablicy powinny znaleźć się takie słowa-klucze, jak: kompetencje międzykulturowe, niepokój, niepewność, kategoryzacja, błędy atrybucji, lęk międzygrupowy, orientacja kulturowa.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). Przykładowe materiały do poszczególnych zagadnień [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia] Uniwersalia kulturowe**:** Murdock G.P., *The Common Denominator of Cultures…* Teorie niepewności i niepokoju (zwłaszcza w zw. z adaptacją kulturową): Gudykunst W., Kim Y.Y., *Komunikowanie się z obcymi…;* Yoshitake M., *Anxiety/Uncertainty Management (AUM) Theory…*http://web.uri.edu/iaics/files/13-Masaki-Yoshitake.pdf; Griffin E., *Anxiety/Uncertainty Management Theory…,* http://www.afirstlook.com/docs/anxietyuncertainty.pdf; Gao G., Gudykunst W., *Uncertainty, anxiety, and adaptation…;* Gudykunst W., Hammer M., *Strangers and hosts…* Lęk międzygrupowy: Bilewicz M., *Kiedy kontakt osłabia uprzedzenia..;* Paleczny T., *Interpersonalne stosunki międzykulturowe…* Kategoryzacja: Mastumodo D., Yuang L., *Psychologia międzykulturowa…*, s. 136-138; Maćkiewicz J., *Kategoryzacja a językowy obraz świata…* Bariery i błędy w komunikacji (oprac. ogólne): Gordon T., *Wychowanie bez porażek…*, s. 5-48, 107-112, 291-293; Bolton R., *Barriers to Communication*, in: idem, *People Skills…,* p. 14-26; Davis M., Fanning P., *Sztuka współczesnego porozumiewania się…* Błędy atrybucji (i wpływ czynników osobniczych m.in. na zdolności komunikacyjne): Mastumodo D., Yuang L., *Psychologia międzykulturowa…;* Berry J.W., Poortinga Y.H., Segall M.H., Dasen P.R., *Cross-cultural psychology…;* Boski P., *Kulturowe ramy zachowań społecznych…;* Boski P., van de Vijver F.J.R., Chodynicka A.M., *New directions in cross-cultural psychology…;* Price W.F., Crapo R.H., *Psychologia w badaniach międzykulturowych…*	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Orientacja kulturowa (teoria G.A. Bordena): Borden G.A., *Orientacja kulturowa…* Kompetencje międzykulturowe: *Intercultural Communication Competence…;* Nikitorowicz J., *Kompetencje do komunikacji międzykulturowej…,* http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-439daa45-4dbb-48ce-8618-024957045a9a; Nikitorowicz J., Sobecki M., Danilewicz W. i in., *Kompetencje do komunikacji międzykulturowej…* http://pedagogika.uwb.edu.pl/files/file/PDF/PUBLIKACJE/Kompetencje_do_komunikacji_miedzykulturowej.pdf; Bolten J., *Interkulturowa kompetencja…*; Brotto F., Hubner J. i in., *Kompetencje międzykulturowe…; Kompetencja interkulturowa w teorii i praktyce…*; Siek-Piskozub T., *Kompetencja międzykulturowa…*	

10. BARIERY I BŁĘDY W DIALOGU KULTUR - KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Co przeszkadza w efektywnym dialogu kultur? O czym należy pamiętać? Jak radzić sobie z odczuwanymi i/lub napotykanymi barierami w kontaktach z innymi kulturami?	
2. Wprowadzenie	Wyświetlenie wirtualnej tablicy (studenci powinni mieć do niej stały dostęp w czasie zajęć), przypomnienie najważniejszych pojęć i przykładów.	5-10
3. Główna aktywność	Prezentacja przez studentów (w zależności od liczby – wszystkich bądź tylko chętnych) przykładów sytuacji kryzysowych / konfliktów zw. z błędami w komunikacji międzykulturowej - wg wcześniej ustalonego schematu: 1) krótki opis sytuacji (co? gdzie? kiedy? kto brał udział?), 2) na czym wg studenta polega konflikt, jakie błędy popełniono (nie ma konieczności odwoływania się do naukowej terminologii), 3) propozycja alternatywnego rozwiązania. Po każdej prezentacji - krótka dyskusja plenarna dot. danej sytuacji oraz zaproponowanych metod rozwiązania konfliktu lub kryzysu. Powrót do tablicy wirtualnej i wspólne dopasowanie kilku wybranych sytuacji do zapisanych już błędów (np. błędy atrybucji, uprzedzenia, szok kulturowy).	60-70
4. Zakończenie zajęć	Dla prowadzenia efektywnego dialogu kultur konieczna jest ciągła praca nad rozwijaniem kompetencji międzykulturowych. Studenci na podstawie wybranych sytuacji wskazują, jakie kompetencje były najważniejsze w danej sytuacji (czego zabrakło, co wymagało dopracowania).	10-15
5. Następne kroki	Na kolejne konwersatorium - zapoznanie się studentów **z frag.** tekstów dot. kultur organizacyjnych (do wyboru, choć w podstawie powinien się znaleźć Hofstede) - można przygotować zestawienia wybranych frag., np. tabel charakteryzujących poszczególne kultury (zwłaszcza za Hofstede i Gestelandem): Hofstede G., Hofstede G.J.,	60-120

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Kultury i organizacje…; Sikorski C., *Kultura organizacyjna…,*Piwowar-Sulej K., *Kultura organizacyjna…;* Rozkwitalska M., *Kultury organizacyjne przedsiębiorstw…;* Kopczewski M., Pączek B., Tobolski M., *Istota kultury organizacyjnej…;* Sułkowski Ł., *Procesy kulturowe w organizacjach…*; Gesteland R.R., *Różnice kulturowe a zachowania w biznesie*…; Gesteland R.R., *Cross-cultural business behavior…* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia].	
6. Potrzebne materiały	Tablica / mapa myśli z wykładu. Na wypadek niedostatecznego przygotowania studentów - przykłady sytuacji kryzysowych bądź konfliktowych zw. z błędami w komunikacji międzykulturowej.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie).	

11. KULTURY ORGANIZACYJNE – DIALOG KULTUR W BIZNESIE - WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest kultura organizacyjna? Czy można mówić o kulturze w firmach o zasięgu globalnym? Jak prowadzić negocjacje handlowe z przedstawicielami innych kultur? Na co trzeba zwrócić uwagę w międzykulturowych kontaktach biznesowych?	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie, że komunikacja międzykulturowa jako nauka ma swoje początki w potrzebach dyplomacji i biznesu. Wprowadzenie do tematyki biznesowej, wyjaśnienie np. takich pojęć jak: biznes międzynarodowy, przedsiębiorstwo transnarodowe, zarządzanie międzynarodowe, kultura narodu, kultura organizacyjna. Wskazanie na wpływ globalizacji na funkcjonowanie przedsiębiorstw i sposobu ich wzajemnej komunikacji. Np. Kultura organizacyjna to wg Hofstede „zbiorowe zaprogramowanie umysłu, odróżniające członków jednej organizacji od członków innej organizacji", z którym stykamy się już jako dorośli ludzie, gdy jesteśmy już dość mocno wżyci w swoją kulturę narodową. Kulturę organizacyjną można określić także jako utrwalone w środowisku organizacji określone wzory zachowania i myślenia, znaczące dla realizacji celów danej organizacji lub jako rodzaj kultury opartej – jak kultury narodowe czy etniczne na założeniach podstawowych, z tą jednak różnicą, że w tym przypadku założenia zostały wymyślone bądź rozwinięte przez daną grupę tworzącą organizację, zwykle na podstawie własnych doświadczeń (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych);	20
3. Główna aktywność	Odniesienie się do skrótowej, przedstawionej wcześniej definicji kultury organizacyjnej. Opis, wraz z przykładami, poszczególnych kultur organizacyjnych (najlepiej za Hofstede i Gestelandem) - nie można zapomnieć o kulturach określanych jako "umiarkowane": a) kultury propartnerskie i protransakcyjne (różnice w podejściu do relacji handlowych); b) kultury o nastawieniu ceremonialnym i nieceremonialnym (różnice w podejściu do prowadzenia rozmów handlowych i relacji biznesowych wynikające z podejścia osób z danego kręgu kulturowego do hierarchii oraz znaczenia rytuałów zarówno w codziennych kontaktach międzyludzkich, jak i w kontaktach biznesowych); c) kultury o nastawieniu monochronicznym i polichronicznym	60

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	(różnice w podejściu do czasu i harmonogramu); d) kultury powściągliwe i ekspresyjne (różnice niewerbalnych sposobów zachowania).	
4. Zakończenie zajęć	Ze względu na globalne uwarunkowania, działalność biznesowa jest coraz częściej działalnością transkulturową, wobec czego należy nie tylko rozwijać własne kompetencje międzykulturowe, ale także dobrze znać kulturę organizacyjną kontrahentów. Dyskusja plenarna – pytania robocze, np. Jak byś scharakteryzował kulturę organizacyjną w rodzimej firmie? Znasz przykłady innych kultur organizacyjnych? Gdzie chciałbyś w przyszłości pracować?	10
5. Następne kroki	Zapoznanie się z mapą myśli z wykładu. Na kolejne konwersatorium - zapoznanie się studentów z frag. tekstów dot. kultur organizacyjnych (do wyboru, choć w podstawie powinien się znaleźć Hofstede) - można przygotować zestawienia wybranych frag., np. tabel charakteryzujących poszczególne kultury (zwłaszcza za Hofstede i Gestelandem): Hofstede G., Hofstede G.J., *Kultury i organizacje…;* Sikorski C., *Kultura organizacyjna…,*Piwowar-Sulej K., *Kultura organizacyjna…;* Rozkwitalska M., *Kultury organizacyjne przedsiębiorstw…;* Kopczewski M., Pączek B., Tobolski M., *Istota kultury organizacyjnej…;* Sułkowski Ł., *Procesy kulturowe w organizacjach…*; Gesteland R.R., *Różnice kulturowe a zachowania w biznesie*…; Gesteland R.R., *Cross-cultural business behavior…* [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia].	60-120
6. Potrzebne materiały	Przygotowana przez wykładowcę tablica wirtualna ze słowami-kluczami (kultura organizacyjna, propartnerskość, protransakcyjność, ceremonialność, monochromiczność, polichroniczność, powściągliwość, ekspresyjność) oraz tabelami dot. poszczególnych kultur (z miejscami do wypełnienia przez studentów).	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie).	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

12. KULTURY ORGANIZACYJNE – DIALOG KULTUR W BIZNESIE - KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czym jest kultura organizacyjna? Czy można mówić o kulturze w firmach o zasięgu globalnym? Jak prowadzić negocjacje handlowe z przedstawicielami innych kultur? Na co trzeba zwrócić uwagę w międzykulturowych kontaktach biznesowych?	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie przez wykładowcę najważniejszych definicji z wykładu, wyświetlenie tablicy wraz z najważniejszą charakterystyką wybranych kultur organizacyjnych.	10
3. Główna aktywność	Podział studentów na 3 grupy (symulacja z elementami dramy, metoda akwarium): 1) pracodawców z określonej kultury organizacyjnej (wybór prowadzącego), 2) poszukujących pracy z odmiennej kultury organizacyjnej (wybór prowadzącego), 3) obserwatorów. Pierwsze dwie grupy dostają od prowadzącego dość szczegółowe wytyczne dot. reprezentowanych przez nich kultur (z mową niewerbalną włącznie).	Przygotowanie do przeprowadzenia rozmowy – ok. 15 min., rozmowy – 15 min. analiza rozmów, wskazanie błędów itp. - ok. 15 min. Przedstawienie kultury organizacyjnej – ok. 20 min
4. Zakończenie zajęć	Wybrani studenci będą przeprowadzać rozmowy o pracę (maksymalnie 3 rozmowy), reszta studentów będzie obserwować rozmowy i je analizować. Obserwatorzy powinni znaleźć co najmniej 2 błędy w dialogu międzykulturowym oraz powinni umieć określić, z jakimi kulturami	15-20

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	organizacyjnymi mają do czynienia. Po zakończeniu rozmów - dyskusja – zestawienie spostrzeżeń i wrażeń “pracodawców”, “pracowników” i “obserwatorów”.	
5. Następne kroki	Przedstawienie przez prowadzącego kultury organizacyjnej dwóch lub trzech wybranych korporacji (np. Lidl, Toyota, Samsung, Coca-Cola). Dyskusja na temat tego, w której firmie studenci woleliby pracować i dlaczego.	60-120
6. Potrzebne materiały	rozmowy – 15 min.	
7. Uwagi	analiza rozmów, wskazanie błędów itp. - ok. 15 min.	

13. DIALOG KULTUR W REKLAMIE I MARKETINGU - WYKŁAD		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Jaki wpływ na nasze decyzje biznesowe i konsumpcyjne ma kultura, w której żyjemy? Czy reklama może nas obrazić? Jak dostosować strategię marketingową do rynku odbiorcy? Czy to, co globalne, sprzeda się wszędzie? Czy stosować strategie glokalizacji?	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie pojęć już znanych studentom: kultura organizacyjna (i jej rodzaje), wymiary kultur. Dialog międzykulturowy zachodzi między kulturami organizacyjnymi, a także między przedsiębiorstwami czy producentami różnego typu dóbr, a konsumentami / odbiorcami. Z tego względu często strategie marketingowe dostosowane są do kultury odbiorczej.	10-15
3. Główna aktywność	Wprowadzenie do głębszej analizy tematu międzykulturowego marketingu: wyjaśnienie pojęć (wraz z przykładami): marketing międzynarodowy, marketing globalny, globalizacja, glokalizacja, strategia marketingowa, lokalizacja produktu, społeczna odpowiedzialność biznesu. Opis (wraz z przykładami) zależności strategii marketingowych od kontekstu kulturowego (kwestie symboli kulturowych, mowy niewerbalnej, stopnia etnocentryzmu, trudności z identyfikacją z produktem stworzonym na inny kulturowo rynek). Wybór kryteriów dot. wprowadzenia ewentualnych zmian w strategiach marketingowych (w odniesieniu do już znanych studentom wymiarów kultur oraz klasyfikacji kultur organizacyjnych). Opis (wraz z przykładami) najczęściej stosowanych metod glokalizacji (strategia koopetycji, porozumienie o współpracy, alians strategiczny, fuzja, strategia lokalizacji, strategia hybrydowa glokalizacji). Związek tych metod ze stopniem etnocentryzmu konsumenckiego. Opis (wraz z przykładami) problemów translatorskich (i/lub językowych) w wybranych kampaniach reklamowych.	60-65

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Aby dobrze zaplanować strategię marketingową, należy nie tylko mieć odpowiednie kompetencje międzykulturowe, ale także dobrze dobrany zespół doradców i tłumaczy. Dyskusja – pytania robocze – jakie znacie globalne marki i ich reklamy na Wasz rodzimy rynek? Czy czujecie się związani z jakąś konkretną marką globalną? Dlaczego tak/ dlaczego nie? Jak według Was powinny wyglądać kampanie reklamowe na rynek rodzimy? Czy należy poruszać jakieś tematy / jakichś unikać?	10-15
5. Następne kroki	Znalezienie przez studentów przykładów akcji promocyjnych / kampanii reklamowych, w których ważnym elementem była wielokulturowość bądź dialog kultur. Każdy student powinien znaleźć jeden przykład takich działań promocyjnych/marketingowych oraz przygotować krótką prezentację (flipboard, poster) na jej temat. Studenci powinni wysłać prowadzącemu materiały najpóźniej 2 dni przed konwersatorium.	60-120
6. Potrzebne materiały	Przygotowana tablica / mapa myśli ze słowami kluczami (globalizacja, glokalizacja, lokalizacja, marketing międzykulturowy, społeczna odpowiedzialność biznesu, etnocentryzm konsumencki) i grafikami dot. przytaczanych podczas wykładów przykładów.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w Teamsie). Wybór źródeł do wykładu [pełne opisy – zob. zbiorcza bibliografia]: Bajdak A., *Komunikacja marketingowa przedsiębiorstw*...; Śliwa M., *Kwestie praktyczne zarządzania w kontekście wielonarodowym*...; Bartosik-Purgat M., *Uwarunkowania kulturowe w marketingu*...; Kowalczyk E., *Etnocentryzm w konsumpcji*...; Słodowa-Hełpa M., *Między globalizacją a glokalizacją*...; Wolanin-Jarosz E., *Etnocentryzm konsumencki w środowisku międzynarodowym*...; Micał M., *Proces globalizacji we współczesnym świecie*...; Rosińska M., *Zarządzanie reklamą w kontekście globalizacji*...; Słodowa-Hełpa M., *Między globalizacją a glokalizacją*...; Rutkowska A., *Kulturowo-ekonomiczne aspekty komunikacji międzykulturowej*...; Dudziak A., *Komunikacja interkulturowa w biznesie międzynarodowym*...; Jacko J.F., *Komunikacja międzykulturowa w ujęciu*	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	fenomenologiczno-systemowym…; Przytuła S., *Problemy wielokulturowości w korporacjach międzynarodowych…*	

14. DIALOG KULTUR W REKLAMIE I MARKETINGU - KONWERSATORIUM		Czas (min.)
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Jaki wpływ na nasze decyzje biznesowe i konsumpcyjne ma kultura, w której żyjemy? Czy reklama może nas obrazić? Jak dostosować strategię marketingową do rynku odbiorcy? Czy to, co globalne, sprzeda się wszędzie? Czy stosować strategie glokalizacji?	
2. Wprowadzenie	Przypomnienie najważniejszych ustaleń wykładu (pojęcia, przykłady). Wprowadzenie do prezentacji studentów - każdy ze studentów ma 5 minut na prezentację wybranego przykładu kampanii reklamowej / strategii marketingowej. Prowadzący pogrupował wybrane studia przypadku w zależności od specyfiki wybranej kampanii (np. wybór określonych strategii glokalizacji).	10
3. Główna aktywność	Przedstawienie przez studentów krótkich prezentacji dot. wybranych strategii reklamowych. Po prezentacjach studenci stają się "panelem ekspertów", dyskutują między sobą na temat wybranych strategii i ich skuteczności (np. udane/nietrafione przykłady glokalizacji, błędy w przekładach, które doprowadziły do nieporozumień czy wycofania produktu), a także odpowiadają na pytania innych studentów. Powinno udać się stworzyć min. 2 panele eksperckie. Swobodna dyskusja dot. najciekawszych wg studentów kampanii reklamowych. Burza mózgów - jak powinna wyglądać reklama określonego (wybranego przez studentów) produktu na rynek rodzimy? Czy powinna być taka sama w całym kraju czy może dostosowana do różnic regionalnych (przykłady kampanii Samsunga czy Coca-Coli w Polsce)? Podczas swobodnej dyskusji należy pozwolić studentom na korzystanie z telefonów / komputerów / internetu, by łatwiej mogli znaleźć interesujące ich materiały.	Prezentacje i panele eksperckie – ok. 50 min. Dyskusja – ok. 10 min. Burza mózgów - ok. 10 min.
4. Zakończenie zajęć	Podsumowanie – zebranie przez prowadzącego uwag studentów dot. kulturowych uwarunkowań marketingu, dodanie (jeśli konieczne) przykładów i analiz prowadzącego. Pytania i wnioski studentów.	10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. Następne kroki		
6. Potrzebne materiały	Tablica / flipboard z wykładu uzupełniony przez studentów. Podział prac studenckich wg zagadnień. Przygotowanie opisów kilku strategii marketingowych marek globalnych.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej (zamiast tablicy – tablica multimedialna, wspólne notatki np. w aplikacjach mindomo.com, micro.com lub w dzielonych plikach w Teamsie; podział na pokoje i dyskusje w MS Teams). Warto sięgnąć do strategii marek takich jak Lidl, Coca-Cola, Samsung (dużo przykładów lokalizacji)	

INFORMACJE

Przedmiot "Kultury w dialogu" wprowadza studentów w problematykę szeroko rozumianego dialogu kultur. Studenci zapoznają się z najważniejszymi pojęciami i teoriami dotyczącymi komunikacji międzykulturowej, rozbudowując tę wiedzę o elementy kulturoznawstwa, socjologii oraz marketingu. Przedmiot ma na celu ułatwienie studentom adaptacji i funkcjonowania w międzynarodowym środowisku. Studenci zarówno podczas wykładów, jak i konwersatorium biorą udział w aktywnościach budujących zaangażowanie na różnych poziomach (współtworzenie mapy myśli, analiza własnej i obcej kultury, analiza tekstów literackich, analiza tekstów kultury, symulacje z elementami dramy itp.), co pomaga utrwalić wiedzę i od razu wykorzystać ją w praktyce.

LITERATURA

Allport G., *The Nature of Prejudice*, Cambridge, Mass.: Addison-Wesley Publishing Company, 1954.

Bajdak A., *Komunikacja marketingowa przedsiębiorstw a budowanie relacji z podmiotami otoczenia na rynkach zagranicznych,* „Studia Ekonomiczne. Komunikacja marketingowa. Współczesne wyzwania i kierunki rozwoju" 2013, z. 140, https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/3_A.Bajdak_Komunikacja_marketingowa_przedsiebiorstw.pdf [dostęp: 10.09.2022].

Bartosik-Purgat M., *Uwarunkowania kulturowe w marketingu,* Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, 2001.

Bauman Z., *O tarapatach tożsamości w ciasnym świecie*, "ER(R)GO. Teoria - Literatura – Kultura" 2003, nr 1, s. 9-25, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s9-25.pdf [dostęp: 10.09.2022].

Benessaieh A., *Multiculturalism, Interculturality, Transculturality*, in: *Amériques Transculturelles - Transcultural Americas*, ed. by A. Benessaieh, Ottawa: University of Ottawa Press, 2010, pp. 11-38, https://www.jstor.org/stable/j.ctt1ch78hd.4?seq=1#metadata_info_tab_contents [dostęp: 10.09.2022].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Berry J.W., Poortinga Y.H., Segall M.H., Dasen P.R., *Cross-cultural psychology. Research and applications*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Bilewicz M., *Kiedy kontakt osłabia uprzedzenia? Kategoryzacje społeczne i temporalne jako warunki skuteczności kontaktu międzygrupowego*, „Psychologia Społeczna" 2006, nr 2, s. 63-74, http://czasopismo.badania.net/wp-content/uploads/2016/10/Bilewicz_2006_2.pdf [dostęp:10.09.2022].

Bolten J., *Interkulturowa kompetencja*, przeł. B. Andrzejewski, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2006.

Bolton R., *Barriers to Communication*, in: idem, *People Skills. How to Assert Yourself, Listen to Others, and Resolve Conflicts*, New York – London: Touchstone, 1986, pp. 14-26.

Booth K., *Strategy and Ethnocentrism*, New York: Taylor and Francis, 2014.

Borden G.A., *Orientacja kulturowa. Teoria służąca rozumieniu i badaniom komunikacji międzykulturowej*, w: *Komunikacja międzykulturowa. Zderzenia i spotkania*, red. A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Warszawa: Instytut Kultury, 1996.

Boski P., *Kulturowe ramy zachowań społecznych*, Warszawa: PWN, 2009.

Boski P., van de Vijver F.J.R., Chodynicka A.M., *New directions in cross-cultural psychology*, Warszawa: PAN, 2002.

Brotto F., Hubner J. i in., *Kompetencje międzykulturowe dla wszystkich. Przygotowanie do życia w różnorodnym świecie*, przeł. M. Kositorny, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2014.

Brown D.E., *Human Universals*, Philadelphia: McGraw Hill, 1991.

Davis M., Fanning P., *Sztuka współczesnego porozumiewania się*, przeł. A. Błaż, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007.

Dijk T. van, *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*, Newbury Park: Sage Publications, 1987, https://discourses.org/books/ [dostęp:10.09.2022].

Dijk T. van, *Elite Discourse and Racism*, Newbury Park: Sage, 1993, https://discourses.org/books/ [dostęp: 10.09.2022].

Dudziak A., *Komunikacja interkulturowa w biznesie międzynarodowym*, „Przegląd Politologiczny" 2012, t. 17, nr 1.

Fridingerová T., *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*, Praha: SLON, 2014.

Gesteland R.R., *Cross-cultural business behavior: negotiating, selling, sourcing and managing across cultures*, Copenhagen: Copenhagen Business School Press, 2005.

Gesteland R.R., *Różnice kulturowe a zachowania w biznesie*, przeł. H. Malarecka-Simbierowicz, Warszawa: PWN, 2000.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Golka M., *Imiona wielokulturowości*, Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie „Muza", 2010.

Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, przeł. A. Makowska,Warszawa: Instytut Wydawniczy „Pax", 1994, s. 5-48, 107-112, 291-293.

Griffin E., *Anxiety/Uncertainty Management Theory of William Gudykunst*, in: E. Griffin, *A First Look at Communication Theory*, http://www.afirstlook.com/docs/anxietyuncertainty.pdf.

Grzymała-Moszczyńska J., *Psychologiczne aspekty powrotów z emigracji – przegląd teoretyczny*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny" 2014, nr 4, s. 51-74, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-060c85db-920d-4322-a297-6bfedbad7408 [dostęp: 10.09.2022].

Gudykunst W., Kim Y.Y., *Komunikowanie się z obcymi: spojrzenie na komunikacje międzykulturową*, w: *Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi*, red. J. Steward, przeł. J. Doktór i in., Warszawa: PWN, 2014.

Hall E.T., *Kultura jest komunikacją*, przeł. R. Zimand, w: tegoż, *Bezgłośny język*, przeł. przeł. R. Zimand, A. Skarbińska, Warszawa: PIW, 1987, s. 58–74.

Hall E.T., *Poza kulturą*, przeł. E. Goździak, Warszawa: PWN, 2001.

Hańderek J., *Pojęcia i definicje kultury*, w: *Filozofia kultury*, red. P. Mróz, Kraków: Księgarnia Akademicka, 2015, s. 23-42, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/33173 [dostęp: 10.09.2022].

Hofstede G., *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, Thousand Oaks: Sage, 2001.

Hofstede G., Hofstede G.J., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przeł. M. Durska, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2007.

Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury organizacji. Zaprogramowanie umysłu*, przeł. M. Durska, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2011.

Intercultural Communication Competence: Conceptualization and its Development in Cultural Contexts and Interactions, ed. by X. Dai, G-M. Chen, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014.

Jacko J.F., *Komunikacja międzykulturowa w ujęciu fenomenologiczno-systemowym*, w: *Komunikacja społeczna w i dla multikulturowości. Perspektywa edukacyjna*, red. W.J. Maliszewski, M. Korczyński, K. Czerwiński, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2012.

Kompetencja interkulturowa w teorii i praktyce, red. M. Mackiewicz, Poznań: Wydawnictwo WSB, 2010.

Kopczewski M., Pączek B., Tobolski M., *Istota kultury organizacyjnej w zarządzaniu przedsiębiorstwem produkcyjnym*, w: *Konferencja Przemysł 4.0 a Zarządzanie i Inżynieria Produkcji. Artykuły*, t. II, cz. XII, Opole: Polskie Towarzystwo Zarządzania Produkcją, 2012, s. 929-938.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Kowalczyk E., *Etnocentryzm w konsumpcji,* „Współczesne problemy ekonomiczne" 2016, nr 13.

Křížová M., *Transkulturace: možnosti využití a rozšíření konceptu*, "Český lid" 2008, vol. 95, č. 1, s. 15-35, https://www.jstor.org/stable/42640143 [dostęp:10.09.2022].

Kułakowska M., *Wieloznaczność wielokulturowości,* w: *Kwestie narodowościowe w świetle procesów integracyjnych w Europie*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej im. KEN, 2009, s. 135–143.

Lévi-Strauss C., Eribon D., *Z bliska i z oddali*, przeł. K. Kocjan, Łódź: Opus, 1994.

Lippmann W., *Public Opinion*, Long Island: Harcourt, Brace & Co., 1921, https://gutenberg.org/ebooks/6456 [dostęp: 10.09.2022].

Macrae N., Stangor Ch., Hewstone M., *Stereotypy i uprzedzenia. Najnowsze ujęcie*, przeł. M. Majchrzak, Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000.

Maćkiewicz J.*, Kategoryzacja a językowy obraz świata*, Lublin 1999.

Mastumodo D., Yuang L., *Psychologia międzykulturowa*, przeł. A. Nowak, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007.

Mead G.H., *Umysł, osobowość i społeczeństwo*, przeł. Z. Wolińska, Warszawa: PWN, 1975.

Micał M., *Proces globalizacji we współczesnym świecie*, „Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie" 2008, nr 3, s. 148-171.

Mikułowski-Pomorski J., *Komunikacja międzykulturowa. Wprowadzenie*, Kraków 2003.

Mucha J., *Wielokulturowość etniczna i nieetniczna,* w: tegoż, *Oblicza etniczności: studia teoretyczne i empiryczne*, Kraków: Nomos, 2005, s. 51-62.

Mumford D.B., *The Measurement of Culture Shock*, "Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology" 1998, no. 33, pp. 149-154, https://www.researchgate.net/publication/13712147_The_measurement_of_culture_shock [dostęp: 10.09.2022].

Murdock G.P., *The Common Denominator of Cultures*, in: *The science of man in the world crisis*, ed. by R. Linton, New York: Columbia University Press, 1945, pp. 123-142.

Nelson T.D., *Psychologia uprzedzeń*, przeł. A. Nowak, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2003.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Nikitorowicz J., *Kompetencje do komunikacji międzykulturowej w aspekcie tradycyjnej wielokulturowości regionu i procesów migracyjnych*, „Pogranicze. Studia Społeczne" 2013, t. XXI, s. 9-25, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-439daa45-4dbb-48ce-8618-024957045a9a [dostęp: 10.09.2022].

Nikitorowicz J., *Tożsamość wobec dylematów generowania dziedzictwa kulturowego*, „Psychologia rozwojowa" 2005, t. 10, nr 2, s. 35-47, http://ejournals.eu/sj/index.php/PR/article/viewFile/503/488 [dostęp: 9.09.2022].

Paleczny T., *Interpersonalne stosunki międzykulturowe*, Kraków: Wydawnictwo UJ, 2007, s. 125-144.

Piwowar-Sulej K., *Kultura organizacyjna i jej wpływ na działalność projektową – studium przypadku*, „Marketing i Rynek" 2014, nr 5, s. 143-148.

Price W.F., Crapo R.H., *Psychologia w badaniach międzykulturowych. Czy ludzie wszędzie są tacy sami?*, przeł. A. Nowak, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2003.

Przytuła S., *Problemy wielokulturowości w korporacjach międzynarodowych*, „Problemy zarządzania" 2011, nr 4 (34), s. 26-42.

Ratajczak M., *Podróż ku międzykulturowości*, „Kultura – Historia – Globalizacja" 2014, nr 15, s. 211-212.

Rewers E., *Transkulturowość czy glokalność? Dwa dyskursy o kondycji ponowoczesnej*, "ER(R)GO. Teoria - Literatura – Kultura" 2003, nr 1, s. 53-65, https://bazhum.muzhp.pl/media//files/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65/ER(R)GO_Teoria_Literatura_Kultura-r2003-t-n1_(6)-s53-65.pdf [dostęp: 20.09.2022].

Reynolds S., Valentine D., *Komunikacja międzykulturowa*, przeł. K. Bogusz, Warszawa 2009.

Romanowska J., *Transkulturowość czy transkulturacja? O perypetiach pewnego bardzo modnego terminu*, "Zeszyty Naukowe Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne" 2013, nr 1, s. 143-153, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/25383/romanowska_transkulturowosc_czy_transkulturacja.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 10.09.2022].

Rosińska M., *Zarządzanie reklamą w kontekście globalizacji*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica" 2007, nr 204, s. 209-224.

Rozkwitalska M., *Kultury organizacyjne przedsiębiorstw w biznesie międzynarodowym,* w: *Problemy zarządzania we współczesnych organizacjach. Teoria i praktyka*, red. W. Polak, T. Noch, Gdańsk: Wydawnictwo GWSA, 2008, s. 227-245.

Rutkowska A., *Kulturowo-ekonomiczne aspekty komunikacji międzykulturowej*, „Kultura i wartości" 2018, nr 25, s. 173-200.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Rykiel Z., *Identyfikacja i tożsamość kulturowa w różnych skalach przestrzennych*, „Opuscula Sociologica" 2017, nr 3, s. 45-55, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-8432edf1-3069-4515-96c4-75bbb7ee32e1 [dostęp: 10.09.2022].

Siek-Piskozub T., *Kompetencja międzykulturowa – koncepcje i wyzwania*, „Neofilolog" 2016, nr 46/2, s. 137–152.

Sikorski C., *Kultura organizacyjna*, Warszawa: C.H. Beck, 2002.

Słodowa-Hełpa M., *Między globalizacją a glokalizacją*, „Studia Oeconomica Posnaniensia. Współczesne wyzwania rozwojowe w ujęciu globalnym i regionalnym" 2017, t. 5, nr 5, s. 7–13.

Suárez-Orozco C., *Formulating Identity in a Globalized World*, in: *Globalization: Culture and Education in the New Millennium*, ed. by. M. Suárez-Orozco, D.B. Qin-Hillard, Berkeley: University of California Press, 2004.

Sułkowski Ł., *Procesy kulturowe w organizacjach*, Toruń-Łódź: Dom Organizatora 2012.

Sumner W.G., *Folkways. A Study of the Sociological Importance of Usages*, *Manners, Customs, Mores, and Morals*, Boston: The Athenaeum Press, 1906, http://www.gutenberg.org/ebooks/24253 [dostęp:10.09.2022].

Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe*, Warszawa: WSiP, 2005.

Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków: Znak, 3002.

Śliwa M., *Kwestie praktyczne zarządzania w kontekście wielonarodowym. Perspektywa firmy i jej interesariuszy,* w: *Nowe kierunki w organizacji i zarządzaniu. Organizacje, konteksty, procesy zarządzania*, red. B. Glinka, M. Kostera, Warszawa: Wolters Kluwer, 2012.

Tambor J., *Stereotyp i prototyp – znaczenia terminów*, „Postscriptum Polonistyczne" 2008, nr 1, s. 23–29, http://www.postscriptum.us.edu.pl/wp-content/uploads/2019/01/2-Tambor.pdf [dostęp: 11.09.2022].

Trompenaars F., Hampden-Turner Ch., *Siedem wymiarów kultury. Znaczenie różnic kulturowych w działalności gospodarczej*, przeł. B. Nawrot, Kraków: Oficyna Ekonomiczną, 2002.

Tylikowska A., *Psychologia dialogu*, w: *Jak możliwy jest dialog? Księga Jubileuszowa dedykowana prof. WSH dr. Jerzemu Koplowi,* red. A. Kamińska, E. Kraus, K. Ślęczka, Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas, 2014, s. 82-88, https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/143014/edition/134279/content [dostęp: 10.09.2022].

Vařeka J., *Kulturní hranice a národní identita*, Český lid 1994, vol. 81, č. 3, s. 177-183, https://www.jstor.org/stable/42639446?seq=1 [dostęp: 11.09.2022].

Welsch W., *Tożsamość w epoce globalizacji – perspektywa transkulturowa*, przeł. K. Wilkoszewska, w: *Estetyka transkulturowa*, red. K. Wilkoszewska, Kraków: Universitas, 2004.

Welsch W., *Transculurality - the Puzzling Form of Cultures Today*, in: *Spaces of Culture: City, Nation, World*, ed. by M. Featherstone and S. Lash, London: Sage, 1999, pp. 194-213, http://www.westreadseast.info/PDF/Readings/Welsch_Transculturality.pdf [dostęp: 11.09.2022].

Welsch W., *Transkulturowość. Nowa koncepcja kultury*, w: *Filozoficzne koncepcje rozumu transwersalnego. Wokół koncepcji Wolfganga Welscha,* cz. II, red. R. Kubicki, Poznań: Wydawnictwo Fundacji Humaniora, 1998, s. 195-222.

Winiarski M., *Dialog i jego konteksty społeczno-edukacyjne, „*Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne" 2015, nr 2, s. 29-45, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-77cfe796-328a-4145-880d-c1f47ab5a679 [dostęp: 11.09.2022].

Wolanin-Jarosz E., *Etnocentryzm konsumencki w środowisku międzynarodowym*, Warszawa: Difin, 2015.

Yoshitake M.*, Anxiety/Uncertainty Management (AUM) Theory: A Critical Examination of an Intercultural Communication Theory*, "Intercultural Communication Studies", vol. XI, no. 2, 2002, pp. 177-193, 17http://web.uri.edu/iaics/files/13-Masaki-Yoshitake.pdf [dostęp: 11.09.2022].

Zeidler-Janiszewska A., *Między wielokulturowością a transkulturowością*, "Kultura Współczesna" 2003, nr 1-2, s. 63-70, https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/6._anna_zeidler-janiszewska_-_miedzy_wielokulturowoscia_a_transkulturowoscia.pdf [dostęp: 11.09.2022].

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union